

Jaarverslag

20
18

Beste lezer,

In 2018 werd een nieuwe Raad geïnstalleerd met heel wat nieuwe leden. Deze belangrijke vernieuwing van het ledenbestand van de Raad ging enerzijds gepaard met een nieuwe kijk op het beleid ter ondersteuning van onderzoek en innovatie in het Brussels Gewest; anderzijds met een herwonnen dynamiek die tot uiting komt in verschillende projecten die in 2018 werden opgestart.

In de eerste plaats heeft een werkgroep, in aansluiting op de werkzaamheden van de voorgaande jaren, een tussentijdse evaluatie van de operationalisering van het gewestelijk innovatieplan onderzocht. Het betrof maar liefst 45 maatregelen. Hoewel er enkele opmerkingen werden gemaakt over de moeilijkheid om zoveel maatregelen te implementeren in een gewest ter grootte van Brussel, was de Raad positief onder de indruk van het feit dat bijna 80% van de maatregelen al na slechts twee jaar in de praktijk werden gebracht.

Het is duidelijk dat de aanloop naar de gewestelijke verkiezingen een belangrijke periode is om de stem van de Raad te laten horen aan de verschillende politieke actoren. Daartoe werd het opstellen van een memorandum aangevat, dat zich zal richten op vijf assen: i. het stimuleren van wetenschappelijke en technologische loopbanen en ondernemerschap, ii. het versterken van de begeleiding en ondersteuning van innovatieve bedrijven, iii. het versterken van de ondersteuning van mogelijke nichespecialisaties, iv. het stimuleren van de aanpak van stedelijke uitdagingen door middel van initiatieven zoals proeftuinen en v. het ondersteunen van verantwoorde dierproeven. Daarnaast zullen ook bepaalde transversale

assen, zoals de kennisoverdracht tussen de universiteiten en de privésector, het benutten van het internationale imago van Brussel en de intergewestelijke samenwerking worden benadrukt.

De kwestie van dierproeven was ook het onderwerp van een diepgaande discussie in de Raad naar aanleiding van een verzoek om advies door de Staatssecretaris voor Dierenwelzijn en de Staatssecretaris voor Wetenschappelijk Onderzoek. Het advies van de Raad, dat bijzonder gedetailleerd was, onderschreef hierbij niet het oorspronkelijke voornemen om dierproeven kwantitatief te beperken, dat in de op tafel liggende tekst werd gemaakt. Dit zeer duidelijke standpunt van de Raad heeft ongetwijfeld invloed gehad op de goedkeuring van een tekst die uiteindelijk meer in overeenstemming is met de behoeften van de onderzoek- en innovatiewereld, zowel op universitair als op bedrijfsniveau.

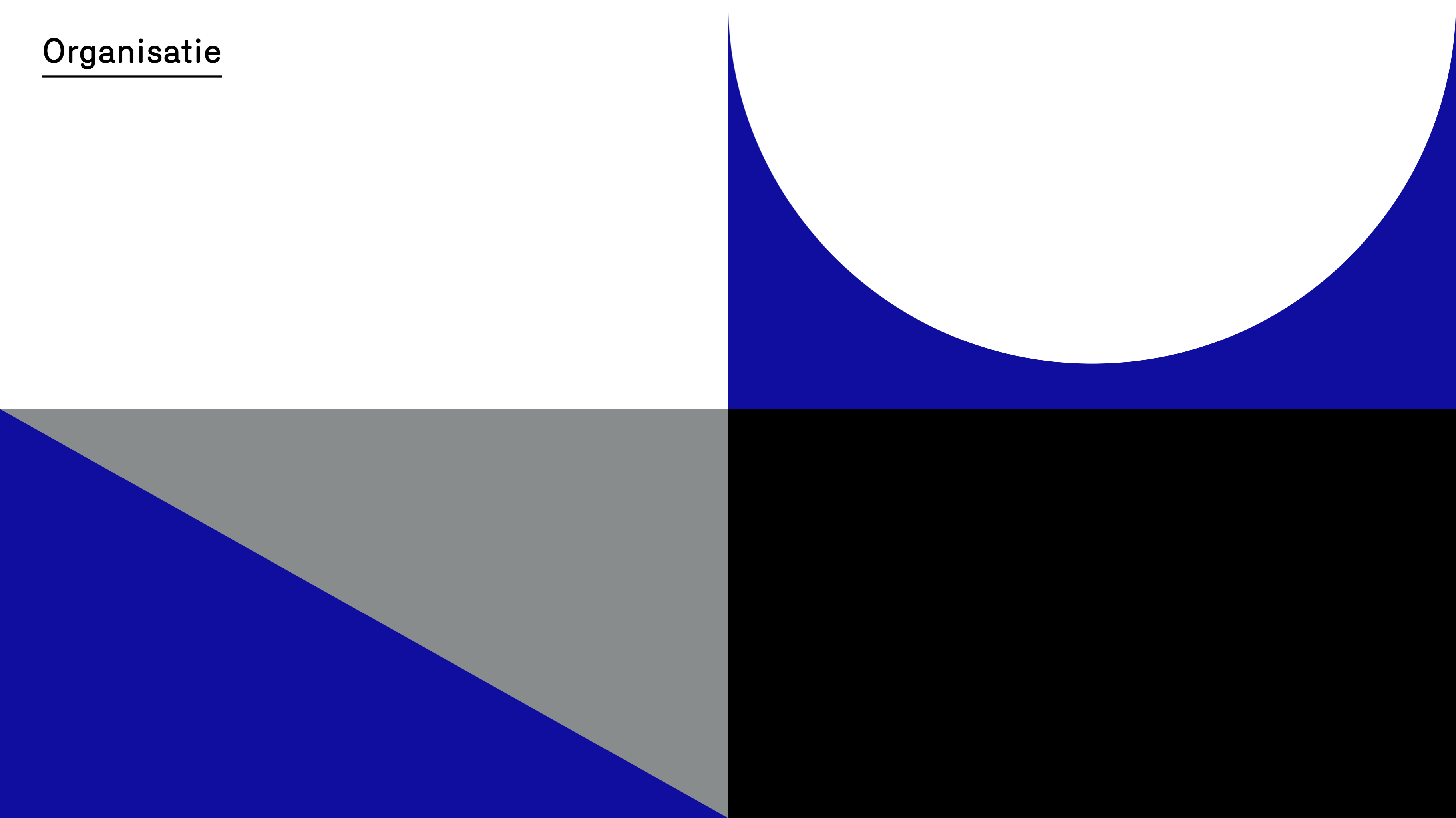
De Raad vatte in 2018 ook een studie aan over de middelen die worden besteed aan onderzoek en innovatie in de instellingen voor hoger onderwijs in het Gewest. Daarnaast heeft de Raad de wens uitgesproken om betrokken te worden bij de besprekingen die de komende maanden zullen plaatsvinden over de vaststelling van de prioriteiten voor de toekomstige programmering van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling, waarin onderzoek en innovatie hopelijk een centrale plaats zullen krijgen. Het jaar 2019, maar ook daarna, belooft daarom ook een bijzonder uitdagend jaar te worden.

Wij wensen u veel leesplezier,

Daniele Carati
Voorzitter

Karen Crabbé
Vicevoorzitter

Organisatie

Wettelijke basis en opdracht

De ordonnantie van 26 juni 2003 over de oprichting van het Brussels Instituut voor Wetenschappelijk Onderzoek en Innovatie, legt vast dat het Instituut verantwoordelijk is voor het secretariaat van de Raad voor Wetenschapsbeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (RWB^{BHG}).

De RWB^{BHG} werd in het leven geroepen door de ordonnantie van 10 februari 2000. Zijn opdracht is om de Brusselse Hoofdstedelijke Regering te adviseren bij het voorbereiden van het gewestelijk wetenschapsbeleid. Daarom formuleert de Raad, op aanvraag of op eigen initiatief, adviezen en aanbevelingen over allerlei onderwerpen die betrekking hebben op deze materie.

Werking

De RWB^{BHG} werkt op drie niveaus:

- > de plenaire vergadering wordt minstens vier keer per jaar georganiseerd. Enkel tijdens deze vergaderingen worden adviezen, aanbevelingen, verslagen of andere publicaties uitgebracht
- > het bureau bereidt de zittingen van de plenaire vergadering voor en zorgt voor de opvolging. Het voert de opdrachten uit die door de leden van de vergadering worden toegekend. Daarnaast verzekert het bureau de communicatie tussen de leden van de vergadering en de werkgroepen
- > de werkgroepen worden aangesteld tijdens de plenaire vergadering. Een werkgroep bestudeert specifieke vragen die tijdens de vergadering worden gesteld.

Het concrete resultaat van het werk van de RWB^{BHG}

bestaat dus uit adviezen en aanbevelingen die worden voorgelegd aan de Regering, de Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de Economische en Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Plenaire vergadering

De plenaire vergadering bestaat uit 20 leden die door de Regering worden benoemd:

- > 10 leden die de Brusselse instellingen voor universitair en hoger onderwijs vertegenwoordigen (volgens een lijst van de Regering)
- > 10 leden die de werkgevers- en werknemersorganisaties (elk 5) vertegenwoordigen die zetelen in de Economische en Sociale Raad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Daarnaast zijn volgende personen op de plenaire vergadering aanwezig:

- > één lid zonder deliberatief stemrecht, benoemd door de Minister van Wetenschappelijk Onderzoek
- > één lid zonder deliberatief stemrecht, benoemd door de Minister van Economie
- > één waarnemer, facultatief benoemd door de andere Ministers en Staatssecretarissen
- > één waarnemer, facultatief benoemd door de andere Ministers en Staatssecretarissen

De leden worden door de Regering benoemd voor een periode van vier jaar. In februari 2017 eindigde het vierde mandaat van de Raad. Na gesprekken met de betrokken partners heeft de Regering op 26 oktober een nieuwe Raad samengesteld. Het mandaat van de huidige Raad eindigt in oktober 2021.

Op 31 december 2018 was de nieuwe Raad als volgt samengesteld:

Vertegenwoordigers van de instellingen voor universitair en hoger onderwijs:

Oberdan Leo
Université Libre de Bruxelles

Michel van Krieken
HELDB Meurice

Daniele Carati
Université Libre de Bruxelles

Hugues Dumont
Université Saint-Louis-Bruxelles

Émilie Van Haute
Université Libre de Bruxelles

Hélène Lamy
Haute École Léonard de Vinci

Karin Vanderkerken
Vrije Universiteit Brussel

Bert De Bisschop
Erasmushogeschool Brussel

Philippe Claeys
Vrije Universiteit Brussel

Jean-Christophe Renauld
Université Catholique de Louvain

Vertegenwoordigers van de representatieve werkgeversorganisaties die zetelen in de ESRBHG:

Jean-Claude Praet
CBENM

Antoine Bertrand
UCM

Isabel Michiels
Agoria

Frédéric Druck
Essencia

Karen Crabbé
Pharma.be

Vertegenwoordigers van de representatieve werknemersorganisaties die zetelen in de ESRBHG:

Adrien Fita-Codina
CGSLB

Thaddée D'Haegheleer
FGTB

Christine Schaut
CSC

Jan Degadt
ACV

Marcelo J. Burda
FGTB

Daarnaast zijn volgende personen zonder debileratief stemrecht op de plenaire vergadering aanwezig:

Experten die de collectieve onderzoekscentra van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertegenwoordigen:

Waarnemers van de Ministers en de Staatssecretarissen:

Valerie Pollet
CSTC

Laurence Rayane
Cabinet Rudy Vervoort

Philippe Thiran
SIRRIS

Kristof Sampers
Cabinet Guy Van Hengel

Vertegenwoordiger van de Minister van Economie:

Pieter De Pauw
Cabinet Pascal Smet

Jean-Paul Herremans

Vertegenwoordiger van de Staatssecretaris belast met Wetenschappelijk Onderzoek:

Isabelle Hachez
Cabinet Céline Fremault

Emmanuel Boodts
Cabinet Bianca Debaets

Nelawu Malanda

Médric Delavaud
Cabinet Cécile Jodogne

Ook de directie van Innoviris is uitgenodigd om als waarnemer deel te nemen aan de plenaire vergaderingen van de Raad.

Organisatie

Het bureau

Het bureau bestaat uit 5 leden, onder wie de voorzitter, 2 leden die zijn voorgedragen door de instellingen voor universitair en hoger onderwijs, een vertegenwoordiger van de werknemersorganisaties en een vertegenwoordiger van de werkgeversorganisaties.

Tijdens de vergadering van 18 januari 2018 heeft de plenaire vergadering volgende leden benoemd:

De voorzitter

Daniele Carati

Université Libre de Bruxelles

De vicevoorzitter

Karen Crabbé

Pharma.be

De andere leden van het bureau:

Karin Vanderkerken

Vrije Universiteit Brussel

Adrien Fita-Codina

CGSLB

Jean-Christophe

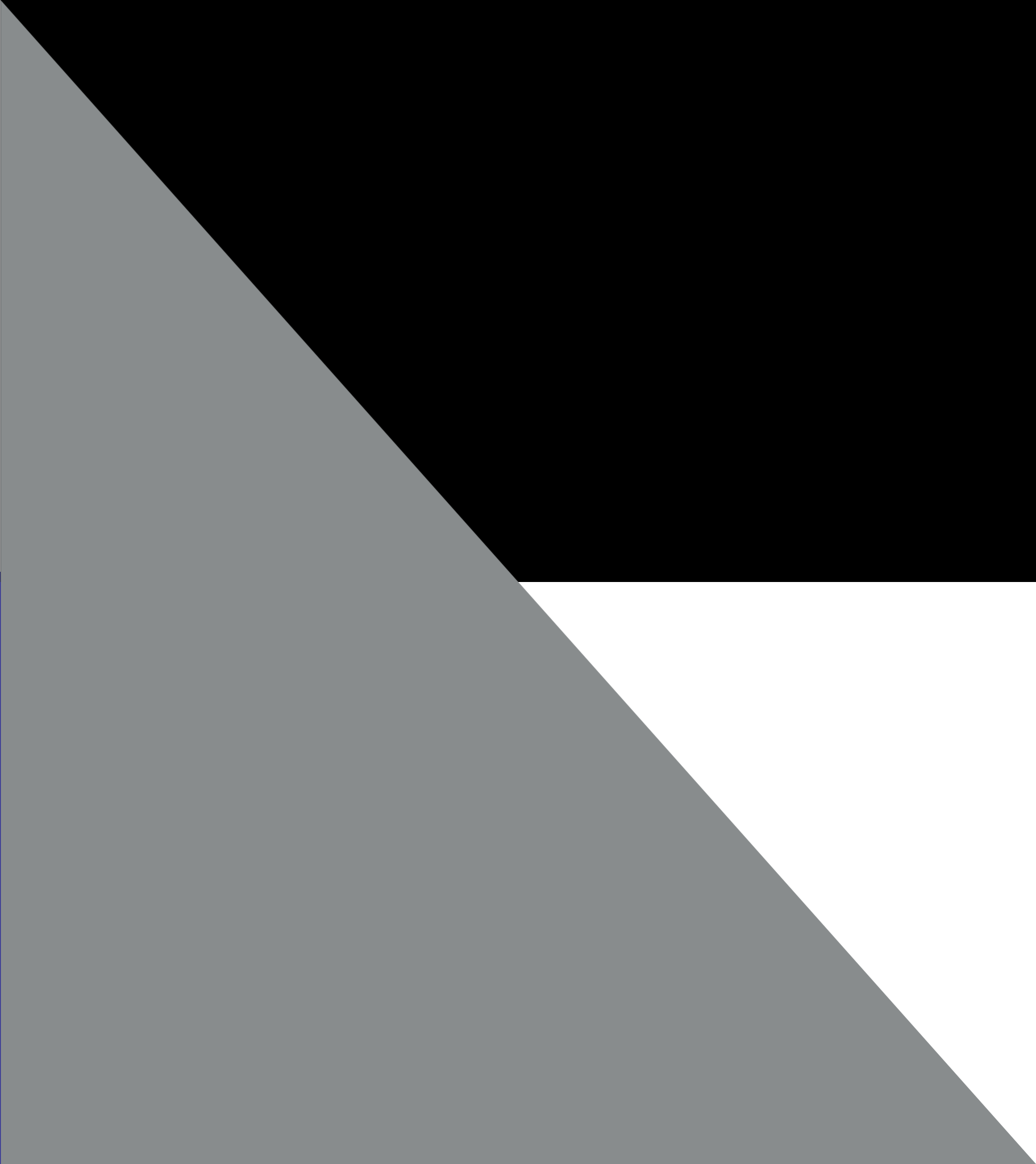
Renauld

Université Catholique de Louvain

De werkgroepen

De werkgroepen zijn samengesteld uit leden die worden aangesteld door de plenaire vergadering. Ze worden gekozen volgens hun competenties met betrekking tot de materie die zal worden behandeld. Elke werkgroep duidt zijn eigen voorzitter aan en kan externe experts vragen om mee te werken. De duur van de opdracht is in dat geval beperkt tot de expertise waarvoor ze worden benoemd. De conclusies van de werkgroepen worden voorgelegd aan de leden van de plenaire vergadering.

Activiteiten

Activiteiten

De activiteiten van de nieuwe Raad gingen in 2018 van start met de oprichting van vier werkgroepen: memorandum, tussentijdse evaluatie van het gewestelijk innovatieplan, evaluatie van het Doctiris-programma en evaluatie van de OOI-subsidies voor onderzoeksactoren. Daarnaast werd op vraag van de regering, door de oprichting van een ad hoc werkgroep, een advies opgesteld over de principenota over de vermindering van het aantal dierproeven en over de uitvoeringsbesluiten van de nieuwe Brusselse ordonnanties inzake de financiering van onderzoek, ontwikkeling en innovatie. In 2018 waren dus 6 werkgroepen lopende.

De werkgroepen (2) "Tussentijdse evaluatie van het Gewestelijk Innovatieplan", (5) "Principenota over de vermindering van het aantal dierproeven" en (6) "Uitvoeringsbesluiten van de nieuwe Brusselse ordonnanties inzake de financiering van onderzoek, ontwikkeling en innovatie" leidden in 2018 tot concrete aanbevelingen aan de regering. Deze leest u in de volgende sectie. De andere werkgroepen zetten hun werkzaamheden verder om vóór eind 2019 een advies aan de Regering te kunnen uitbrengen.

1. Mémorandum

In 2009 richtte de RWB^{BHG} voor het eerst een memorandum aan de formateur van de Brusselse regering. De Raad was positief verrast over het feit dat de gedane voorstellen grotendeels werden hernomen in de regeringsverklaring en dat de minister belast met wetenschappelijk onderzoek alles in het werk stelde om deze uit te voeren. Terugkijkend op die eerste positieve ervaring heeft de Raad besloten een soortgelijke oefening uit te voeren voor de regeringsperiode 2014-2019.

2. Tussentijdse evaluatie van het gewestelijk innovatieplan

De Raad heeft besloten een tussentijdse evaluatie te maken van de uitvoering van het Gewestelijk Innovatieplan 2016-2020, en een stand van zaken op te maken van de nog te ondernemen stappen in functie van een volledige uitvoering ervan..

3. Evaluatie van het Doctiris-programma

Tijdens zijn vorige mandaat heeft de Raad opdracht gegeven voor een pilootstudie over kennisoverdracht binnen het programma "Doctiris" van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het Doctiris-programma werd in 2011 in het leven geroepen door Innoviris (Brussels Hoofdstedelijk Gewest) met als doel de samenwerking tussen de academische en industriële sectoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest te bevorderen. Het kwam er op advies (nr. 25) van de Raad. Op basis van deze pilootstudie wil de werkgroep aanbevelingen voor optimalisatie formuleren.

4. Evaluatie van de OOI-subsidies voor onderzoeksactoren

In 2015 bracht de Raad een advies uit over de subsidies en

budgetten voor OOI in het Brussels Gewest. In dit advies ging de aandacht vooral uit naar steun voor innovatieve bedrijven en werd een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van de verschillende steunmogelijkheden gepresenteerd. Om dit advies te vervolledigen, wenst de huidige Raad via deze werkgroep een soortgelijke analyse uit te voeren voor de steun aan instellingen voor hoger onderwijs (universiteiten en hogescholen) en onderzoekscentra.

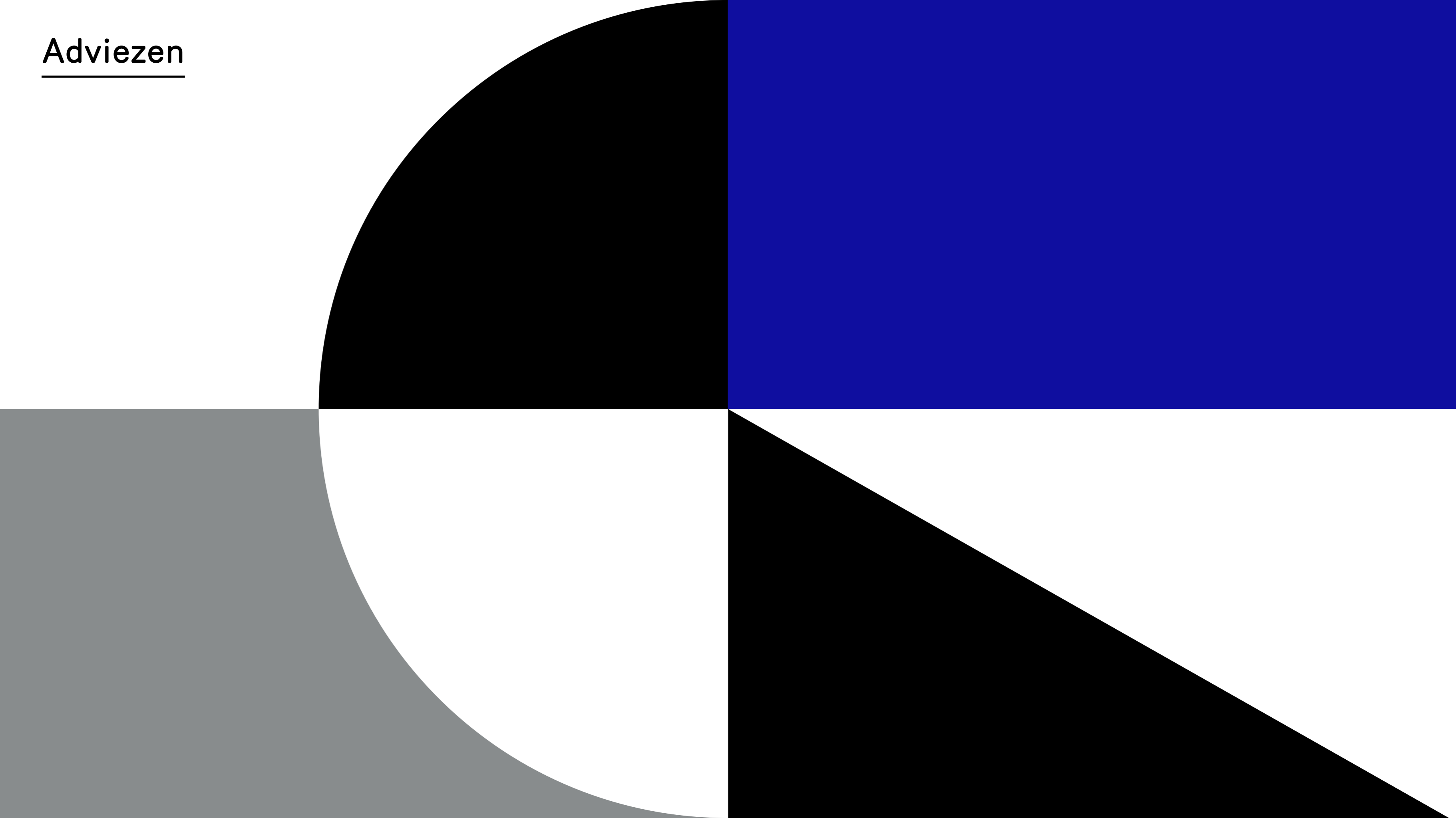
5. Principenota over de vermindering van het aantal dierproeven

De regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft, via haar Staatssecretaris voor Dierenwelzijn en de Staatssecretaris voor Wetenschappelijk Onderzoek, de Raad om een advies gevraagd over de principenota over een aanzienlijke vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De principenota werd op 19 oktober 2017 door de Brusselse regering onderschreven.

6. Uitvoeringsbesluiten van de nieuwe Brusselse ordonnanties inzake de financiering van onderzoek, ontwikkeling en innovatie

De uitvoeringsbesluiten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de uitvoering van de ordonnantie van 27 juli 2017 betreffende de bevordering van onderzoek, ontwikkeling en innovatie door het verlenen van economische en niet-economische steun, werden in juli 2018 door de Regering in eerste lezing goedgekeurd. In overeenstemming met de beslissing van de Regering werd het advies van de Raad voor Wetenschapsbeleid over de bovenvermelde besluiten gevraagd. Deze werkgroep heeft daartoe de besluiten geanalyseerd.

Adviezen

Advies nr. 48

Betreffende de principenota over een substantiële vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Dit advies werd voorbereid door de werkgroep **dierproeven** en goedgekeurd op 16 mei 2018.

Voorwoord

Overeenkomstig artikel 4 § 1, lid 2 van de Ordonnantie van 10 februari 2000 (BS 16.03.2000), heeft de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest via haar Staatssecretaris voor Dierenwelzijn en haar Staatssecretaris voor Wetenschappelijk Onderzoek bij de Raad voor het Wetenschapsbeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een adviesaanvraag aanhangig gemaakt betreffende de principenota rond een substantiële vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De principenota werd door de Brusselse Regering op 19 oktober 2017 aangenomen.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) wil sterk inzetten op de bescherming van proefdieren en daarin een voortrekkersrol binnen België spelen. Daarbij voorziet het Regeerakkoord van 2014 om de proeven op dieren tot het strikt noodzakelijke te beperken en om proeven op primaten geleidelijk te verbieden. De principenota is gebaseerd op een Nederlands rapport waarin Nederland streeft om tegen 2025 wereldleider te worden in proefdiervrij onderzoek.

De Raad voor het Wetenschapsbeleid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (BHG) werd in januari 2018 geïnstalleerd en het advies hier neergelegd is een weergave van discussies met experts op het gebied van dierproeven, werkzaam in zowel universitair als farmaceutisch industrieel onderzoek. De Raad heeft ook kennisgenomen van de adviezen over deze nota van de Economische en Sociale Raad voor het BHG, de Brusselse Raad voor dierenwelzijn en de Brusselse Commissie voor dierproeven en ondersteunt grotendeels die adviezen.

Deze adviesnota wil het belang van een goede samenwerking tussen de drie gewesten en een gecoördineerd wetenschapsbeleid onder de aandacht brengen om de toppositie die België bekleedt in fundamenteel onderzoek en farmaceutische activiteiten in Europa te behouden. Daarbij reikt deze nota ook een aantal elementen aan voor een doordacht, economisch verantwoord beleid met betrekking tot dierproeven.

Advies nr. 48

Betreffende de principenota over een substantiële vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Advies van de RWB^{BHG}

1. Specificiteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Sinds 2014 zijn de gewesten bevoegd voor dierenwelzijn en kunnen ze hun eigen beleid in die materie voeren. Dat leidt tot een aantal belangrijke verschillen tussen de gewesten die ernstige gevolgen zullen hebben en die ons daarom zorgen baren:

- > Een strengere aanpak in de afbouw van dierproeven in het BHG t.o.v. Vlaanderen of Wallonië kan ertoe leiden dat de onderzoeksactiviteiten die gebruikmaken van proefdieren naar Vlaanderen of Wallonië verhuizen, of zelfs naar het buitenland. Het is de bedoeling om dierproeven te verminderen, niet om die activiteiten te verplaatsen.
- > Samenwerking van een Brusselse universiteit met Vlaamse of Waalse collega's wordt bemoeilijkt en betekent een zwaardere administratieve last. Een typisch voorbeeld daarvan is het bekomen van ontheffingen.
- > De principenota vermeldt 84 erkende instellingen in het BHG die werken met proefdieren. Het betreft voor de meerderheid laboratoria aan universitaire instellingen. Die situatie is fundamenteel verschillend in vergelijking met de overige twee regio's, waar grote farmaceutische bedrijven aanwezig zijn. We willen hieraan toevoegen dat

er ook sterke samenwerkingen bestaan tussen universitaire laboratoria gelokaliseerd in het BHG en ondernemingen uit de andere gewesten.

2. Vergelijking met Nederland

Cijfers over dierproeven vergelijken tussen verschillende landen is niet realistisch in een context van internationale samenwerking en handel. Bovendien brengt een strengere Belgische aanpak met betrekking tot het proefdier het risico dat dierproeven naar andere landen verhuizen waar er minder aandacht gaat naar dierenwelzijn.

De Raad is van mening dat het advies en de streefdoelen van Nederland niet kunnen worden overgenomen omdat de context volledig verschillend is in beide landen. Nederland heeft namelijk geen farmaceutische industrie meer en kan dus gemakkelijk claimen dat het tegen 2025 geen proefdieren meer nodig heeft voor toxicologisch onderzoek, gewoon omdat het geen geneesmiddelenontwikkeling uitvoert. Overigens werd er in de recente meeting van de nationale committees, georganiseerd door Nederland op 12/4, waar verschillende landen aanwezig waren en ook een lid van de Brusselse Commissie voor Dierexperimenten (Comexpan), duidelijk gesteld dat het tienjarenprogramma nog niet klaar is en niet kon worden besproken wegens de recente politieke wijzigingen. België daarentegen heeft wel nog grote farmaceutische onderzoekscentra. Dat maakt dat uit veiligheidsoverwegingen preklinische toxicologische testen op proefdier door de wetgeving opgelegd worden alvorens men naar testen op menselijke vrijwilligers kan

Advies nr. 48

Betreffende de principenota over een substantiële vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

overgaan. België beschikt over één van de belangrijkste 'biofarmaceutische hubs' van Europa. Het Europese onderzoek naar en de ontwikkeling, productie en export van nieuwe geneesmiddelen en vaccins concentreert zich immers in belangrijke mate in ons land. Vooral de aandacht voor Onderzoek en Ontwikkeling (O&O) en meer specifiek de expertise op het gebied van klinische studies zet België aan de Europese top. Bijgevolg zijn de gevolgen van een proefdierbeleid dat geen rekening houdt met de specifieke situatie in ons land veel ingrijpender dan dat het geval is voor Nederland.

België is niet alleen internationaal vermaard voor zijn klinisch gericht onderzoek, maar ook voor zijn fundamenteel toponderzoek. **De Raad vraagt daarom om de streefdoelen inzake de vermindering van het aantal dierproeven niet vast te leggen zonder grondig rekening te houden met mogelijke gevolgen voor kwaliteitsvol onderzoek in België.**

3. Algemeen advies ten aanzien van de doelstellingen inzake vermindering van het aantal dierproeven

De Raad is voorstander van de toepassing van het beginsel van de 'vier V's' (vervanging, vermindering, verfijning en verantwoordelijkheid) en wenst hun gebruik te laten verlopen onder de meest verfijnde omstandigheden die vandaag mogelijk zijn. Zowel industrie als universiteiten hebben op dit vlak al grote inspanningen geleverd. Echter, het gebruik van absolute cijfers en vaste termijnen is niet realistisch zonder dat er een duidelijk zicht is op de alternatieven voor dierproeven in de pipeline. De snelheid waarmee

alternatieven ontwikkeld, gevalideerd en daadwerkelijk in de wetgeving opgenomen en internationaal toegepast worden, is zeer traag en tot nu toe nog erg onzeker.

De Raad acht het terugvallen op een kwantitatieve aanpak inzake verminderingen van het aantal dierproeven dan ook niet mogelijk, en pleit eerder voor het hanteren van een kwalitatieve benadering.

Zowel in vitro- als in vivo-onderzoek hebben voordelen en beperkingen en daarom wordt vooral de **nadruk gelegd op een complementaire aanpak.**

Voordelen van in vitro: gebruik van menselijk in de plaats van dierlijk materiaal wat in een aantal omstandigheden relevanter is voor de mens; geschikt voor high throughput; ethische werkvorm; geschikt voor mechanistisch onderzoek; goede controle-omstandigheden van proefopzet; innovatieve technologie kan toegepast worden.

Beperkingen/nadelen van in vitro: onderlinge relatie tussen verschillende cellen, weefsels en organen is verloren; beperkt aantal gevalideerde testen; meeste testen gefocust op regulatorische toxicologie terwijl proefdiergebruik hoger is in fundamenteel en toegepast onderzoek; de gevalideerde alternatieven zijn gesitueerd in lokale toxiciteit, terwijl er geen methoden beschikbaar zijn voor systemische toxiciteit waarvoor het grootste aantal dieren verbruikt wordt; menselijk materiaal is schaars door transplantaties. De gevolgen zijn beperkte kwaliteit en beschikbaarheid, vooral voor de industrie; aantal internationaal erkende protocollen is zeer beperkt; beperkt aantal eindpunten; primaire cellen verliezen in cultuur hun specifieke functionaliteit in functie van de cultuurtijd; langetermijnstudies zijn moeilijk uit te voeren.

Advies nr. 48

Betreffende de principenota over een substantiële vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Voordelen van in vivo: wisselwerking tussen alle organen is aanwezig; groot aantal eindpunten kunnen terzelfdertijd worden gemeten; invloed van dieet, leefomstandigheden, en dergelijke kunnen in real-time en in de tijd in eenzelfde dier (langetermijneffecten) onder realistische omstandigheden worden nagegaan.

Beperkingen/nadelen van in vivo: duidelijke species-verschillen op diverse domeinen; economische factor is belangrijk vooral met hogere diersoorten (lange tijdsperioden, gespecialiseerde behuizing en verzorging en dergelijke); een aantal voorgeschreven testen zijn verouderd.

De Raad is, in de mate van het mogelijke, voorstander van een progressieve afbouw, waarbij in elk onderzoek rekening wordt gehouden met de beschikbaarheid van alternatieven en met de aanvaarding ervan door de internationale overheden. Daarbij is het belangrijk om het onderzoek waarbij proefdieren betrokken zijn niet te benadelen, maar innoverende proefdiervrije methodes aan te moedigen.

De Raad wil ook de aandacht vestigen op het feit dat de nieuwe wetgeving voor biobanken strenger is geworden voor het hergebruik van gegevens door onderzoekers vanwege de Europese richtlijn General Data Protection Regulation GDPR (privacy). Het gebruik van menselijke cellen is echter wel een alternatief voor dierproeven dat juist dient aangemoedigd te worden en toegang tot gegevens in de biobank voor onderzoekers noodzakelijk maakt.

4. Advies ten aanzien van de doelstellingen inzake vermindering van het aantal dierproeven naar typologie van gebruik

a. Veiligheidstesten

De principenota stelt een volledige afbouw van de 'veiligheidstesten' tegen 2025 voor, maar gaat voorbij aan de realiteit van vandaag. Cosmetics zijn daarvoor een goed voorbeeld: ze moeten volgens de EU-regelgeving volledig vrij van proefdiergebruik zijn. Sinds het in voege treden van Reg. 1223/2009/EU is er echter geen enkel nieuw cosmetische ingrediënt meer op de markt gekomen omdat gegevens van (sub) chronische toxiciteitsstudies, ontwikkelingstoxicologie en carcinogeniteitsstudies van essentieel belang zijn om een extrapolatie qua veiligheid te kunnen doen naar de menselijke situatie. In die domeinen zijn er immers geen alternatieve methoden beschikbaar. Enkel lokale toxiciteit kan momenteel grotendeels in vitro benaderd worden. Daarvoor zijn er 4V-gevalideerde methoden beschikbaar voor onder andere oog- en huidirritatie, sensibilisatie en fototoxiciteit. Verdere beschikbare methoden situeren zich in de dermale absorptie, genotoxiciteit en mutageniciteit. Ook een aantal in vitro-methoden bestaan voor endocrien-verstorende activiteiten. Voor systemische toxiciteit zijn er echter geen alternatieve methoden, ook niet in de validatie-pipeline (validatie duurt bovendien gemiddeld acht jaar).

De Raad is van mening dat een vaste termijn voor het uitdoven van veiligheidstesten niet realistisch is aangezien die testen geregistreerd en goedgekeurd dienen te zijn op Europees niveau en dat een vereiste

Advies nr. 48

Betreffende de principenota over een substantiële vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

stap is om medicijnen op de markt te brengen. Er dient bijgevolg **rekening gehouden te worden met wetgevingen op een ander niveau of in een ander domein** met de bijbehorende verplichtingen.

Bovendien zou een snelle afbouw van de veiligheidstesten een enorme impact hebben op het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (nu 'Sciensano' genoemd) dat voor 98% van de veiligheidstesten instaat. Er is ook een grote impact te verwachten op het concurrentievermogen van het BHG.

b. Fundamenteel onderzoek

In de eerste plaats moet eraan worden herinnerd dat 80 tot 90% van de artikelen in het domein van de biowetenschappen die in de prestigieuze internationale tijdschriften 'Nature' en 'Science' zijn gepubliceerd, indrukwekkende resultaten hebben opgeleverd dankzij het gebruik van in vivo modellen. De principenota voorziet een afbouw tegen 2045 in overleg met elk onderzoeksdomein. Het voorstel van die datum berust niet op feiten, maar is arbitrair naar voor geschoven. Overleg met de verschillende sectoren is zeker nodig maar zonder passende maatregelen die internationaal gedragen worden kan er geen vooruitgang worden geboekt. **Het stimuleren van het verder uitbouwen van dat domein moet een prioriteit zijn.** Verder is het nodig om een inventarisatie te maken van het fundamenteel onderzoek dat doorgaat in de drie gewesten.

c. Toegepast onderzoek

De principenota bepaalt een afbouw van 20% tegen 2025. Het onderscheid tussen fundamenteel en toegepast

onderzoek is dikwijls zeer onduidelijk, daarom is de opmerking gemaakt voor 'fundamenteel onderzoek' ook hier geldig. Het is ook nodig om eerst een duidelijk zicht te krijgen op wat het fundamentele en wat het toegepaste onderzoek is dat in het BHG (en in de andere twee gewesten) bestaat alvorens men er enige, op cijfers gebaseerde, uitspraak over kan doen. Weer moet de nadruk erop worden gelegd dat **methoden die ontwikkeld worden in dit domein dienen gevalideerd te worden** en dat daar inspanningen op financieel vlak voor nodig zijn wenst men enige impact op internationaal niveau te realiseren. Volledige afbouw tegen 2025 is onrealistisch en niet op feitenmateriaal gebaseerd.

d. Onderwijs en training

De principenota voorziet ook een volledige afbouw van het gebruik van proefdieren bij onderwijs en training tegen 2025.

Voor wat de volledige afbouw van het proefdiergebruik in het lager en middelbaar onderwijs betreft, is de Raad van oordeel dat hiervoor de datum van 2025 haalbaar is. Er moet dan wel op worden toegezien dat de nodige informatie en 'tools' ter beschikking gesteld worden. **Zo is er training van leerkrachten nodig, waarbij de 4V's-methode goed uitgelegd wordt zodat men van in het lager onderwijs de complementariteit begrijpt van in vitro- en in vivo-methoden en polarisatie vermeden wordt.** In het hoger en universitair onderwijs moet worden nagegaan in welke specifieke domeinen het gebruik van het proefdier nog wel verantwoord is en daarna tot een minimum beperkt worden door passende ondersteunende (niet bestraffende) maatregelen. Mogelijkheden bestaan via e-learning, webinars, video's, synthetische

Advies nr. 48

Betreffende de principenota over een substantiële vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

surrogaten, brochures, interactieve programma's, simulaties en dergelijke. Er bestaan verenigingen en firma's die dat type materialen ter beschikking stellen of verkopen.

5. Naar een doordacht, economisch verantwoord beleid inzake dierproeven

Vooreerst stelt de Raad dat de bestaande en gevalideerde in vitro-methoden reeds volop in de praktijk gebruikt worden maar dat dat vaak niet is geweten. Het gaat ook dikwijls over alternatieve methoden die een deel van een studieprotocol vertegenwoordigen en daardoor ook minder gekend zijn. Vaak is men zich daar niet van bewust. Die evolutie van een verschuiving naar in vitro-technieken is een positieve boodschap die aan het publiek kan gegeven worden.

Ten tweede, stelt de Raad voor om **de initiatieven aangaande de ontwikkeling van databanken voor alternatieve methoden, zoals Re-Place, momenteel lopende, positief te ondersteunen** en de resultaten ervan af te wachten. Die databank is een gemeenschappelijk project van Vlaanderen en Brussel en streeft ernaar ook Wallonië te betrekken. Het project wordt uitgevoerd door de VUB en Sciensano en de begeleiding ervan gebeurt door vertegenwoordigers van universiteiten, onderzoekscentra, farmaceutische bedrijven, regulatorische entiteiten... met professionele ervaring in het domein. Het bestaat er namelijk in om een overzicht te maken van de bestaande alternatieven voor dierproeven in de Vlaamse en Brusselse universiteiten en de industrie. Het opzetten, onderhouden en bijwerken van dergelijke databanken is een eerste vereiste voor het stellen van realistische prioriteiten en doelstellingen.

Ten derde wil de Raad het belang van een **interregionale samenwerking** benadrukken. In het project hierboven ontbreekt het Waalse luik. De Raad is voorstander van de oprichting van een platform met academici en industrie uit de drie regio's om initiatieven voor alternatieven voor dierproeven te starten. Bijvoorbeeld het **ondersteunen van een leerstoel** waarbij verschillende internationale en Belgische experts seminars geven aan verschillende Belgische universiteiten. Op die manier kan de kennis rond alternatieven vergroot worden. Ook de **organisatie van gezamenlijke symposia en workshops** door de verschillende partners moet aangemoedigd worden.

Ten vierde suggereert de Raad om erop toe te zien dat, indien er **alternatieven voor dierproeven** ontwikkeld zijn, bijvoorbeeld in doctoraten of post-doctoraal onderzoek, die te **ondersteunen** en de nodige middelen ter beschikking te stellen voor verdere officiële validatie. Op die manier gaan die methoden niet verloren, maar betekenen ze een positieve internationale bijdrage.

Ten vijfde suggereert de Raad het verplicht invoeren van lessen betreffende de **4V's in het lager en middelbaar onderwijs**.

Advies nr. 48

Betreffende de principenota over een substantiële vermindering van het aantal dierproeven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Samenvattend is de Raad van oordeel dat:

- > een vaste termijn voor het uitdoven van veiligheidstesten niet realistisch is en er rekening moet worden gehouden met wetgevingen op een ander niveau of in een ander domein.
- > het voorstel in de principenota met betrekking tot dierproeven tot negatieve gevolgen zal leiden voor het kwaliteitsvolle onderzoek in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en daarbuiten.
- > een interregionale aanpak uitermate wenselijk is.
- > in vitro- en in vivo-onderzoekstechnieken complementair worden toegepast.
- > er geen kwantitatieve aanpak mag gehanteerd worden inzake verminderingen van het aantal dierproeven, maar veeleer een kwalitatieve benadering dient te worden gevolgd.
- > onderzoek naar alternatieven moet ondersteund worden.
- > ontwikkelde alternatieve methoden dienen gevalideerd te worden.
- > het initiatief van de ontwikkeling van een databank voor de alternatieve methoden, Re-Place, dat momenteel lopende is, positief moet ondersteund worden.
- > een training van leerkrachten in de 4V's-methoden nodig is om jongeren van jongs af aan te betrekken in een denkproces dat een kritische analyse van methodes met en zonder dierproeven toelaat.

Advies nr. 49

Betreffende de uitvoeringsbesluiten van de nieuwe Brusselse ordonnanties inzake de financiering van onderzoek, ontwikkeling en innovatie

Dit advies werd voorbereid door de werkgroep **uitvoeringsbesluiten** en goedgekeurd op 27 september 2018.

Na lezing van de ontwerpbesluiten vond de werkgroep geen specifieke punten die tot discussie zouden kunnen leiden.

Toch wil de werkgroep de volgende algemene opmerkingen maken:

- > de procedure is complex en vraagt veel bewijsstukken, wat voor beide partijen veel boekhoudings- en controlewerk vraagt.
- > het gebrek aan controle op de regel die cumulatie van steun verbiedt kan leiden tot misbruiken. De werkgroep stelt zich de vraag of het mogelijk is om een controlemechanisme uit te werken.

Advies nr. 50

Betreffende de evaluatie van de Gewestelijk Innovatieplan (GIP)

Dit advies werd voorbereid door de werkgroep **evaluatie van het Gewestelijk Innovatieplan (GIP)** en goedgekeurd op 13 décembre 2018.

Voorwoord

De WG is op donderdag 28 juni 2018 voor het eerst samengekomen. De leden van de WG hadden van tevoren bepaalde informatie gekregen over het Gewestelijk Innovatieplan (GIP) en meer bepaald over alle acties waartoe werd beslist om dit GIP concreet uit te werken. In een presentatie door de deskundigen van Innoviris kregen de leden van de WG kennis van de huidige stand van zaken betreffende de tenuitvoerlegging van de 45 betrokken maatregelen (cf. bijlage bij dit verslag).

Advies van de RWB^{BHG}

Zonder de tenuitvoerlegging van elke afzonderlijke maatregel in detail te bespreken, kunnen we stellen dat de vaststelling zeer positief is wat betreft het niveau dat al is bereikt in het kader van de uitvoering van het GIP. Ongeveer 80% van de maatregelen is al concreet toegepast. Dit is een opmerkelijk resultaat na amper twee jaar. Dit is des te meer zo daar sommige van de nog uit te voeren maatregelen technisch gezien al klaar zijn en enkel wachten op de uitvoeringsbesluiten van de ordonnanties die het kader vaststellen binnen hetwelk die maatregelen concrete uitwerking zullen krijgen. We kunnen dus al besluiten dat er op politiek niveau werkelijk sprake was van bereidheid om het GIP uit te voeren en dat de politieke wereld daarvoor op doeltreffende wijze kon steunen op zijn operationeel orgaan, Innoviris.

De leden van de WG wensen echter meerdere opmerkingen te formuleren om deze enthousiaste vaststelling lichtjes te matigen:

1. Enerzijds lijkt het feit 45 nieuwe maatregelen voor te stellen voor een GIP in een gewest met de grootte van Brussel blijk te geven van een ietwat buitensporige ambitie, vooral rekening gehouden met de budgettaire middelen die daarvoor beschikbaar zijn. Op te merken valt dat een dergelijke spreiding bijna in tegenspraak is met een van de krachtlijnen van het GIP, i.e. intelligente specialisatie, ook al is een zekere spreiding onvermijdelijk als je rekening houdt met het grote aantal

Advies nr. 50

Betreffende de evaluatie van de Gewestelijk Innovatieplan (GIP)

actoren dat in het gewest actief is. Hoewel het gevraagd advies geen betrekking heeft op het GIP zelf maar wel op zijn uitvoering, zou dit een nuttige opmerking kunnen zijn voor de opmaak van het nieuwe GIP. Bovendien heeft deze opmerking rechtstreekse gevolgen voor de concrete uitwerking van het GIP.

2. Immers - en zo komen we meteen bij de tweede opmerking -, de middelen die op het vlak van personeel kunnen worden ingezet met het oog op de concrete uitwerking van het GIP sinds dit plan werd aangenomen, i.e. voornamelijk de medewerkers van Innoviris, laten niet toe een grondige strategische analyse te maken aan de hand waarvan de uitvoering van elk van de 45 maatregelen kan worden gestuurd. Uit de analyse, geval per geval, van de verschillende maatregelen en hun uitvoering blijkt duidelijk dat de verschillende maatregelen niet alle op dezelfde wijze werden geanalyseerd. De WG wenst echter niet uitdrukkelijk de aandacht te vestigen op de maatregelen die blijkbaar het voorwerp zijn geweest van een lichtere analyse, om te vermijden de geloofwaardigheid van de begunstigen van de betrokken maatregelen te ondermijnen. De WG heeft immers geen enkele reden om aan te nemen dat de gemaakte keuzes discutabel zijn en begrijpt absoluut dat het materieel gezien onmogelijk is om voor elk van de 45 maatregelen een grondige strategische analyse te maken.

3. De spreiding van de maatregelen houdt ook in dat de middelen die in het kader van elke maatregel worden ingezet heel variabel zijn. De verschillen in budget tussen de diverse maatregelen kunnen gaan van 1 tot 100. Dit betekent de facto dat de maatregelen niet alle hetzelfde gewicht hebben en dat hun voorstelling in een

lijst aan de lezer een vertekend beeld kan geven van de inspanningen die het gewest werkelijk levert in het kader van de uitwerking van zijn GIP.

4. Tot slot lijken sommige maatregelen die in de tenuitvoerlegging van dit GIP zijn opgenomen de concrete toepassing te zijn van projecten die al lopen of al in grote mate zijn voorbereid maar dan buiten het kader van het GIP. Ze zouden dus veeleer moeten worden opgenomen in de algemene analyse van de context waarin het GIP moet worden uitgevoerd dan als een deel van de tenuitvoerlegging van dat GIP.

De WG wenst ook de volgende specifiekere opmerkingen te formuleren met betrekking tot sommige bijzondere acties:

Maatregel nr. 3: Terugbetaalbare voorschotten

We stellen vast dat er jaarlijks zeer weinig dossiers worden ingediend. Dit gebrek aan succes moet zeker in detail worden geanalyseerd. Binnenkort zou de laatste hand moeten worden gelegd aan een bijwerking van de procedure, die sommige bedrijven misschien te ingewikkeld vinden. Het lijkt essentieel dat het hoofddoel van deze voltooiing erin zou bestaan deze maatregel effectief aantrekkelijker te maken.

Maatregel nr. 4: spin-out

Terwijl de tenuitvoerlegging vanaf vandaag mogelijk blijkt, lukt dat niet bij gebrek aan de noodzakelijke uitvoeringsbesluiten van de ordonnanties. We kunnen alleen maar betreuren dat het zo lang duurt om deze

Advies nr. 50

Betreffende de evaluatie van de Gewestelijk Innovatieplan (GIP)

besluiten aan te nemen (volgens de planning eind 2018), terwijl er al meer dan twee jaar geleden is begonnen met de tenuitvoerlegging van het GIP. Deze opmerking geldt ook voor andere maatregelen (8, 9, 16 en 17).

Maatregel nr. 6: Platform incubators

Hoewel we begrip kunnen opbrengen voor de wens tot coördinatie door het gewest van de acties die de gesubsidieerde incubators ondernemen, dient men zich ervan te vergewissen dat de uitvoering van deze maatregel reële toegevoegde waarde biedt voor de gebruikers van deze incubators.

Maatregel nr. 9: Onderzoeksinfrastructuren

Er bestaat bij de industriële actoren in het gewest duidelijk belangstelling voor dit mechanisme dat open samenwerkingsplatformen stimuleert. Het voor deze maatregel beschikbare budget is echter zeer beperkt en bij een volgende evaluatie van het GIP dient te worden nagegaan of dit budget toelaat tegemoet te komen aan de vraag. Om zich ervan te vergewissen dat de ondersteunde infrastructuur voor zoveel mogelijk mensen nuttig zijn, zou het goed zijn ze te ontwerpen in overleg tussen actoren uit de academische wereld en de industrie.

Maatregelen nr. 18 tot 26

Deze maatregelen vormen de as "De communicatie en de bewustmaking rond OOI verbeteren". Ze zijn blijkbaar zeer verspreid en lijken niet te beantwoorden aan een heldere communicatiestrategie, ook al vinden we op de website van Innoviris, die in dit domein een louter operationele rol vervult, een coherente presentatie van de communicatie- en bewustmakingsacties voor wetenschappen en technologieën alsook voor wetenschappelijk onderzoek (<http://www.innoviris.be/nl/promotie>). Er bestaat in het gewest blijkbaar geen ambitieus project voor de promotie van OOI.

Maatregel nr. 29: Interregionale partnerships

Het is niet duidelijk of er maatregelen worden ontwikkeld die toelaten bilaterale samenwerkingsverbanden te promoten door middel van zo eenvoudig mogelijke instrumenten. Nochtans hebben de actoren vaak nood aan ondersteuning om een partnerschap met slechts twee partners tot stand te brengen.

Maatregel nr. 34: Concurrentiepool – COOVI Voeding

Er lijkt nagenoeg niet de minste informatie voorhanden te zijn betreffende deze maatregel, waarvoor vandaag geen enkele aanwijzing van tenuitvoerlegging kan worden geïdentificeerd.

CONSEIL DE LA POLITIQUE SCIENTIFIQUE
RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE